

ובכל התקופות: — הלא הוא ערך ההתמדה. זה חל גם על 200 השנים האחרונות בתולדות אירלנד בכללותן, על ההתחדשות המתמדת של מאוויי התקומה, בלבושים וגילויים שונים ביותר, וגם על שנים ותקופות מסוימות של מאבק נמרץ ולעתים אף רב־קרבות. על כל פנים, כלפי הצד שכנגד הכריעה תכונה זו של התמדה, גם לגבי התעמולה לשויון־זכויות ותביעות אגרריות־סוציאליות, וגם לגבי האבטונומיה והעצמאות. רק ההתמדה הזאת היא מקור הסיכוי ושורש הזמן שגדרש ל"מחזור" היחסים כולו — דחית התביעות, התמרדות, דיכוי, התעפפות, בקשת פשרה, מציאת דרך להבנה — מצד המעצמה השליטה, מחזור שייתמזה עד תומו וסיומו החיובי, ולא ייעצר באמצע, בשלב שלילי ומאכזב. גם מבחינה חינוכית־פנימית לא יכלה אומה מתחדשת למצוא לה מקום לזכייה מחודשת בהכרת־ערך עצמית, לעיצוב אופי לאומי ולגיבוש מסורת ציבורית ומדינית, אלא בהתמדת המאמץ (בימי א'ק'ונל כבימי פרנל — וכבמאה הזאת באירלנד). וההיתה אומה שזכתה בתקומה ובעצמאות לאומית (אמיתית, ולא־קיימנית) בלי שתקדם לה תקופה ממושכת של עמידה, מסירות־נפש והתמדת־מאבק?

ד"ר י. בר

מערכות-עיר היסטוריות ולקחן

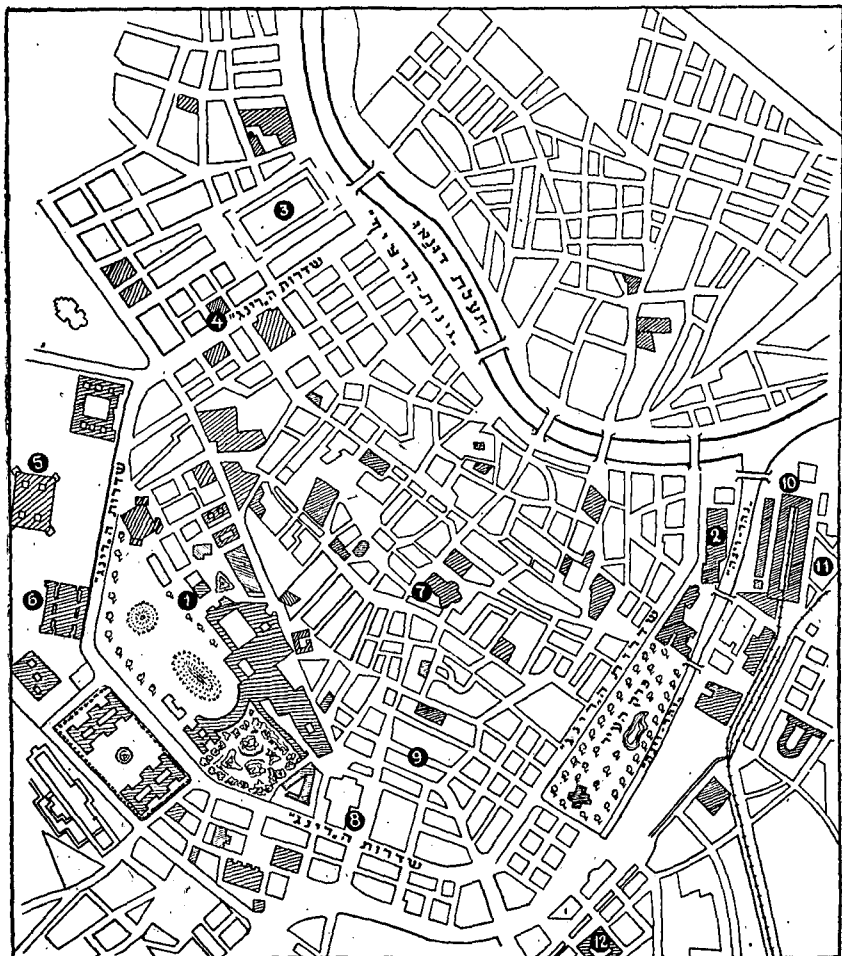
ג. הפוטש הנאצי בווינה 1934

שתי הדוגמאות הקודמות הדגימו מרד המוני, פחות או יותר מקיף, של אירגוני פועלים, שאחד מהם נתכוון לכיבוש ממשי של השלטון, והשני היה, לעצמו של דבר, מעשה התגוננות, בלא כוונה-איסטרטגית־מדינית ברורה. פעולה בעלת אופי שונה לגמרי היתה המרידה הנאצית באוסטריה בשנת 1934. גם היא הביאה בחשבונה סיוע המוני — אף כי טענה בכך, אך אותו סיוע הוצרך לבוא מרחבי אוסטריה הכפרית. כן חשבו, שכוחות ממשלתיים ניכרים יצטרפו אליהם, לאחר הצלחת פעולותיהם הראשונות, וכמובן ציפו גם לסיוע מגרמניה, — בעוד שהעיר־הבירה הוצרכה קבוצה נבחרת קטנה לשתק את "עצבי" השלטון. למטרה זו נבחרו שני אובייקטים: תחנת השידור מצד אחד, ובית הממשלה—מאידך. לתחנת השידור חדרה קבוצה בת 10 איש, מזוינים באקדוחים, והודיעו על התפטרות הממשלה. אגב: פעולת הקבוצה הזאת לא השיגה את מטרתה הממשית מחמת ליקוי בידיעה הטכנית. הם לא הביאו בחשבון מעשה־נגדי, שהיה בגדר האפשרי — ושאכן נעשה אח"כ — והוא: ניתוק התחנה מרשת־השידור המרכזית. בתחנה זו נתפתח קרב, שמבחינה טקטית הוא מאיר היטב את התנאים המיוחדים של הקרב־בעיר. קבוצת המתנפלים הקטנה נתבצרה בבנין התחנה, במרכז העיר, בסימטה צרה, שאפשרות התנועה מוגבלת בה, ומתוך כך נתבטל ממילא ערכם, של כלי הנשק בעלי הטוחים הארוכים יותר. לכן יכלו עשרת האנשים המזוינים באקדוחים, לעמוד בפני כמה מאות שוטרים וחיללים בעלי חימוש מעולה, ורק לאחר קרב שארך למעלה משעה, ואחר שימוש בפצצות־גז יכלו להם הלל.

כוונת הפעולה נגד בית־הממשלה היתה: לאסור את כל חברי הממשלה ולהרוג את ראש־הממשלה, דולפוס. פעולה זו נעשתה בידי קבוצה בת 60—70 איש, שהופיעו במדי צבא ומשטרה, גורם ההפתעה וההתעיה מצד אחד, והליקוי בסדרי ההבטחה (וכן אדישות קציני המשטרה, שעמדו בקשרים עם המפלגה הנאצית בשלבי הפעולה הראשונים) — מצד שני, הביאו לידי נצחון גמור בתחילת הפעולה. אך המרד גופו נכשל מסיבות פוליטיות שלא כאן המקום לעמוד עליהן, וגם מפני מיעוט הסיוע ההמוני במרחבים הכפריים¹). אך מהלך ה"פוטש" ב־1934 הוכיח, שע"י מהלומות מפתיעות מתוכננות מראש, המכוונות למרכזי השלטון בעיר־הבירה, אפשר להביא לידי שיתוק את המנגנון הממשלתי, ובעיקר

(1) נסיונות מרד בוצעו בחלקי שטרייה וקרינתיה הסמוכות ליוגוסלביה.

אם מנגנון זה לא נתארגן מראש כדי לעמוד בפני נסיונות ממין זה, ואם לרשות הכוחות המבצעים עומדים אוהדים בתוך המנגנון הממשלתי עצמו. התנאים הטקטיים של העיר, כלומר האפשרות לבחור מקומות-התנגשות, שהנשק המעולה של הכוחות הסדירים אינו מוצא בהם את ביטוי, והאפשרות לרכז ולהעביר כוחות בהסוואות שונות ובכיסוי התנועה האורחית הכללית, — גם הם בולטים בפעולה שתוארה לעיל בקצרה.²

(1) בית ראש הממשלה; (2) מיניסטריון המלחמה; (3) קסרקטיון רוסאוראָר; (4) מרכז המשטרה; (5) העירייה; (6) הפרלמנט; (7) כנסית סטפן — מרכזה של וינה; (8) בית האופרה; (9) סימטת אנה ובה אולפן השידור; (10) בית המכס; (11) הטלגרף המרכזי; (12) קסרקט.

(2) אכן, ההסתתרות בצילה של תנועה אורחית שברחובות לא תיתכן, על פי הרוב, אלא עד פרוץ ההתקוממות; ואשר לתנאי-העיר המונעים בעד הפעלת נשק כבד—הרי השפעתה של מניעה זאת פוחתת, במידה שגוברת — כאשר היה במלחמה האחרונה — התקפות

ד. שחרור פרוז ע"י כוחות-המחתרת הצרפתית ב-1944

לא נשחית כאן דברים על הוויכוח, שהתנהל בשעתו, אם הצליחו כוחות-המחתרת הצרפתית לשחרר את פרוז בכוחות עצמם או שסופם היה כשלוך, לולא הדיביזיה המשוריינת של לקרק (צרפתית — המערכת), שנשלחה ע"י הפיקוד האמריקאי ואשר הגיעה במועד הנכון, דבר אחד ברור: כוחות-המחתרת אלה הצליחו, על כל פנים, למלא למופת תפקידים מסוימים, במסגרת המערכה הכללית; הם ניתקו את המאסף הגרמני, — בשיעור דיביזיה משוריינת אחת של הס"ס, — ועם זאת גרמו הפרעה של ממש בנסיונת עיקר כוחותיהם של הגרמנים, וכן הצליחו למנוע את בצוען של חבלות אויב בעיר זו, שהיא מפתח איסטרטגי לרשת-דרכיה של צרפת הצפונית.

אך יהיה אשר יקרה המקום אשר ניחד בהערכתנו לפעולה זו במסגרת המערכה הכללית, על כל פניה שני דברים מתבלטים אגב התבוננות בה, האחד: ערכה הגדול, הפוליטי והמוסרי, של המערכה הזאת, השני: היותה הדוגמה החיה ביותר של פעולת כוחות-המחתרת בשטח עירוני נגד כוחות סדירים וחדשים.

לרשות כוחות המחתרת עמדו בפרוז כ-30 אלף לוחמים. ביניהם — רק 15 אלף, שמוזינים היו כבר בשלבים הראשונים של הפעולה, ורבים מאלה — רק באקדוחים ורימונים, וחלק קטן יותר — בתת-מקלעים, רובים ומקלעים. הכוחות הגרמניים היו לערך 15 אלף, בעלי טנקים, מכוניות-שריון, ותותח-סער" רבים ונשק אנטומטי למכביר.

בשבועות הראשונים של חודש אבגוסט, מתוך התקרבות החזית, היתה העיר מנותקת למעשה מסביבתה. תוצאת-הדבר היתה שכבר כמה ימים לפני פרוץ המרי היו אנשי פרוז בלי אנטובוסים ובלי הרכבת-התחתית (מטרו), בלי מאור ופחם ובלי אספקת מזון מסודרת. כן השליטו הגרמנים עוצר חמור, משעות הערב המוקדמות ועד ראשית הבוקר. ב-15 באבגוסט גזרו הגרמנים, לפי עצת הפשיסטים הצרפתים גזירה לפרק את הנשק מעל המשטרה הפריזאית, שהיא גוף בן 3000 איש, אשר שרת כל זמן האוקופציה והגרמנים לא נגעו עד אז בהרכבו הפנימי ובציודו. ואילו המחתרת הצרפתית עסקה במשך שנים באירגון המדוקדק של הגוף הזה מבפנים, עד שבשלמותו היה למעשה, יחידה של המחתרת שעמדה נכונה לפקודה שתבוא, ואכן, הפקודה ניתנה ב-18 באבגוסט ע"י המפקד הצבאי הכללי של המחתרת הצרפתית, שנקרא בשם "גנרל שב". מטהו שקן בפרוז כל ימי המלחמה, אף כי הוא עצמו נסע פעם בפעם חוצה-לארץ, כדי להפגש שם עם ה"גנרל" ועם מנהיגים ממנהיגי בעלי הברית, "גנרל שב" כונן ב-18 באבגוסט את "מעון-הקרב" שלו, שהיה נמצא — ודבר זה ראוי לציון מיוחד — במרתפה של הכנסייה "Des Invalides", מקום קברו של נפוליון. מרתף זה קשור היה עם רשת הביוב ופרוזדוריה-הפקוח של צנורות-המים של פרוז, וממנו, בעצם, יכלו להגיע לכל פינה מפינות פרוז, המחתרת הכינה מעון זה מראש זמן רב לפני כן, וכל הסידורים החיוניים — למן מלאי המזון והמים ועד הרשת המיוחדת של הטלפונים, תחנות-הרדיו ואפילו מקומות לכתבניות במכונות כתיבה — סודרו מראש. אולי כדאי ציין את העובדה שהגרמנים היו משגרים בדרך קבע פטרוליים על קני כל הרשת התחתית של פרוז, ביום, פרוזדוריה-המים וכ"ן — ועברו כמה פעמים את מקום אותו "המעון", בבלי שהרגישו בהכנות שנעשו בו בקצב קדחתני: ב-19.8 בבוקר תמו כל ההכנות המוקדמות, ותוכנית המרד, שנקבעה כבר מזמן, החלה להיגלגל שלב אחר שלב.

הפעולות התחילו בשביתה כללית, כתשובה על ההחלטה לפרוק את הנשק מעל המשטרה הפריזאית. בשלב השני עברו 3000 השוטרים, במכונס, למרכז-המשטרה, שהיה אחד המקומות השולטים בעיר. כמעט ללא קרב חדרו ותפסו את מחסן הנשק המרכזי של המשטרה. ממרכז המשטרה עברו אח"כ 80 פלוגות ל-80 תחנות-המשטרה אשר בעיר, ונתבצרו בהן. ע"י כך הוענקו ללוחמי-המחתרת 80 נקודות-משען התחלתיות. בא השלב השלישי, והאכזריות בהכנייה-למלחמה; וביחוד כשהמדובר הוא לא בהיאבקות על שליטה מדינית, על אדמת-המולדת המשותפת, אלא בדיכוי מרידות בארץ זרה (הגרמנים בוורשה, הבריטים בסורבאיה) — המערכת.

על פי סימן מיוחד נפתחו דלתותיהן של מאות מוסכים (גרמים) סודיים, ומהם יצאו וכוניות פרטיות קטנות, שהמחלת הצרפתית הסתירה אותן זה כבר לצורך זה, וגם אגרה שם כך, עוד לפני שנים, מחסני בנזין חשאיים. בכל מכונית ישבה חוליה, עם תת־מקלע, ובים אקדחים ורימונים. מאות החוליות התחילו לנוע במהירות על פני רחובות פריז ופתחו אש על כל גרמני ועל כל כלי־רכב שפגשו בדרכם. מאליו יובן, שהדבר הליל מהומה זכרת קרב הגרמנים והשלב הרביעי, התחיל בו ביום עם התקפת־הנגד של הגרמנים, ויצא, בעיקרו של דבר, לחזור ולכבוש את מרכז המשטרה. אף על פי שהלשגת מטרה זו טילו הגרמנים להתקפה טנקים וכלי שריון, נכשלה אותה התקפה, — בעיקר מפני הצרפתים זרמו זרימה של קבע לעורף הגרמנים ולעבר, אגפיהם דרך מנהרות הרכבת תת־קרקעית ושאר דרכים. במשך הלילה כבשו כוחות המחותרת את מרכז פריז, סביב עיריה וארמון־לוכסנבורג (הסינט). כן גורשו הגרמנים מכמה עמדות, שתפסו בפרברי עיר. למחרת היום ראו הגרמנים, שהתקדמות כוחות־המחותרת במשך הלילה העמידה צניהם סכנת כיתור, והם ניסו, ע"י כוחות משוריינים, חיל רגלים ממונע ותותח־סער, לנקות את מרכזה של פריז. כאן נתגלע קרב, שדומה היה, בפרטים רבים, לקרבות קלאסיים מהפכניים, שנערכו בשטח זה בדורות קודמים. מן הצד האחר שוב כוננו הכוחות מורדים מיתרסים, כדי לדחוף את הגרמנים לשטח מצומצם. מן הצד השני היו לאויב זרונות ברחובות הרחבים והישרים, שנתנו היום, עוד יותר מאז, את האפשרות להשיג וצאות מלאות מהפעלת חימוש של הצבא הסדיר. אך הפעם היו תכסיסי המורדים גמישים תר והצליחו להתגבר על היתרון שהיה לאויב בצידו. בזמן שטנק גרמני היה מסתער לן מיתרס אחד ומאיים להרוס, היו המורדים מוציאים מסימטה סמויה מחסום (בצורת כוננית־מסע או מחסום אחר) בעורף התוקף, ולוכדים אותו בין שתי אשם; מן הגנות היו אים „בקבוקי־מולוטוב“, וברחובות היו מפעילים מוקשי־קרקע מסוגים שונים. בדרך הזה נשילו את נסיונות. הטנקים הגרמנים שנעשו בזה אחר זה לפרוץ את שרשרת המחסומים ומיתרסים, שהקיפו את השטח היחידי אשר נותר בידי הנאצים, וצמצמוהו יותר ויותר. כוחות המחותרת לא הסתפקו בהדיפת נסיונות הפריצה של האויב, אלא הוסיפו לתקוף, זותחים ובמכונות היירה ניסו הגרמנים „לנקות“ את הרחובות, שבהם התקדמו המורדים; המשכו הללו בהתקדמות דרך הבתים, המרתפים, מגג אל גג, בלי שיוכלו הגרמנים לותם. שעה שתותח־סער גרמני היה מרעיש בית מסוים, — פעלו התת־מקלעים והרימונים ל המורדים נגד חיל־הרגלים הגרמני שמצוי היה כמה מאות מטרים — או גם כמה עשרות זרים, מעבר לגושי־בתים — בעורפו של הטנק.

ביום השלישי של הקרב, כשהגיעו דיביזיות לקלרק וכמה דיביזיות אמריקאיות, כבר כרעה למעשה, המערכה. הגרמנים מוכנים היו להכנע, וכמעט כל 15 האלף שנותרו חיים זכו.

איננו יודעים בוודאות, אך לפי נסיון הקרבות בוורשה 1944 מזה, ופראג 1945 מזה, — לשער, שאילו לא הכריח המצב הכללי את הגרמנים להיסוג מפריז, והם היו מנסים יכא את המרד בכוחות בלתי מוגבלים וללא רתיעה, הרי בסופו של דבר, היו מצליחים ד. אך אף כי גורמים חיצוניים סייעו למורדים הפריזאים סיוע מכריע, מכל מקום כיחה המערכה הזאת, שנמשכה שלושה ימים, את האפשרויות הטקטיות המרובות שיש וחות המחותרת, — אפילו כשהם עומדים בפני אויב עדיף בכוחו, — בעיר גדולה, גם זעה שנפסקים בה השרותים החיוניים, והיא שרויה בעוצר חלקי. אלא שהתנאים לניצולן ולא של האפשרויות הטקטיות הללו היו תמיכת התושבים, גמישות בניהול ובדרכי־הקרב תאמת שנים אלה לאפיו המיוחד של שדה הקרב. העיר הגדולה — על בתיה, מנהרותיה, ורותיה, גגותיה וסימטאותיה ההופכים או מעין „יער“, — המכביד על האויב לא פחות ער אמתי, על גושי־עציו, סככו ומשעוליו, ולא פחות מואת מסייע הוא ללותם פרטיזני, אמנם מוכשר הוא ומאורגן כראוי.

(עוד יבוא)